

Īpašuma jēdziens un intelektuālais īpašums Latvijā

The Concept of Property and Intellectual Property in Latvia

Dr. iur. Jānis Rozenfelds

LU Juridiskā fakultāte
Civiltiesisko zinātņu katedras profesors
E-pasts: law@rozenfelds.lv

Rakstā aplūkoti galvenie intelektuālā īpašuma attīstības posmi Latvijā. Latvijā intelektuālā īpašuma praktiska ieviešana sākās pēc Latvijas *de facto* neatkarības atgūšanas, kad ar attiecīgu toreizējās valdības lēmumu tika nodrošināti priekšnoteikumi to preču zīmju pārreģistrācijai neatkarīgajā Latvijā, kuras šis valsts teritorijā jau bijušas reģistrētas saskaņā ar PSRS likumdošanu. Savukārt Latvijas likumdošana par intelektuālo īpašumu radās tikai neilgi pēc tam. Tās attīstības galvenie posmi ir – pirmo likumu pieņemšana 1993. gadā, likumdošanas izmaiņas, kas bija nepieciešamas, lai nodrošinātu Latvijas iestāšanos Pasaules Tirdzniecības organizācijā (1999. gadā) un Eiropas Savienībā (2004. gadā). Konceptuālie pamati likumdošanā maz mainījušies. Tie ir: intelektuālā īpašuma aizsardzība uz reģistrācijas pamata (reģistrācijas sistēma), reģistrācija tiek nodrošināta pēc formālo reģistrācijas priekšnoteikumu izpildes. Netiek izvirzīta prasība pēc intelektuālā īpašuma objektu ekspertīzes pēc būtības (patenta novitāte, preču zīmes un dizainparauga sajaucama līdzība ar konkurējošiem objektiem). Vairāki intelektuālā īpašuma veidi vai nu netiek regulēti (domēnu vārdi, tirdzniecības noslēpumi, tiesības uz attēlu), vai arī regulēti nepilnīgi (*sui generis* datu bāzu tiesības).

Intelektuālā īpašuma jēdziens Latvijas tiesību zinātnē tika analizēts ievērojami vēlāk – aptuveni 10 gadus, kopš stājās spēkā likumdošana, kas regulēja atsevišķus intelektuālā īpašuma veidus. Tiesību zinātnē un tiesu praksē joprojām dominē šaura īpašuma jēdziena izpratne. Intelektuālo īpašumu daudzi tiesību zinātnieki neuzskata par pilnvērtīgu īpašuma objektu. Tiesā tiek apšaubīta atsevišķu intelektuālā īpašuma paveidu (piemēram, domēnu vārdu), kā īpašuma objektu pastāvēšana. Šāda doktrīna ir ne vien pretrunā ar jau nostabilizējušos praksi (piemēram, ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru), bet arī traucē intelektuālā īpašuma praktisku attīstību.

Atslēgvārdi: patents, preču zīme, dizainparaugs, autortiesības, ģeogrāfiskās norādes, Bernes konvencija, Parīzes konvencija, datu bāze, *sui generis*, pirātisms.